

RIKTLINJER FÖR EU:S POLITIK GENTEMOT TREDJE LAND OM TORTYR OCH ANNAN GRYM, OMÄNSKLIG OCH FÖRNEDRANDE BEHANDLING ELLER BESTRAFFNING

SYFTE

Föreliggande riktlinjer syftar till att förse EU med ett arbetsverktyg som skall användas på alla nivåer i kontakterna med tredje land och i multilaterala forum för mänskliga rättigheter för att stödja och stärka pågående ansträngningar att förhindra och avskaffa tortyr och misshandel i alla delar av världen. Ordet "tortyr" används i dessa riktlinjer i enlighet med definitionen i artikel 1 i konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. I dessa riktlinjer innebär misshandel alla former av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, inklusive kroppsbestraffning, som berövar individen hans eller hennes fysiska och psykiska integritet. Riktlinjernas primära syfte är att ta itu med den särskilda oro som tortyr och misshandel ger upphov till men de skall också bidra till att förstärka EU:s människorättspolitik i allmänhet.

INLEDNING

Europeiska unionen är grundad på principerna om frihet, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och rättsstatsprincipen. Dessa principer är gemensamma för medlemsstaterna. Respekten för de mänskliga rättigheterna är bland de viktigaste målen i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP).

Tortyr och misshandel utgör en av de mest motbjudande kränkningarna av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet. Enligt den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna skall ingen utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Inga undantag är tillåtna enligt internationell lag. Alla länder är skyldiga att följa det ovillkorliga förbudet mot alla former av tortyr och misshandel. Trots världssamfundets ansträngningar förekommer fortfarande tortyr och misshandel i alla delar av världen. Straffrihet för förövare av tortyr och misshandel fortsätter att råda i många länder.

Att verka för att alla former av tortyr och misshandel förhindras och avskaffas inom EU och i hela världen är en politik som kraftfullt stöds av alla EU:s medlemsstater. Att främja och värna om denna rättighet är en prioriterad del av EU:s människorättspolitik.

I sitt arbete för att förhindra och avskaffa tortyr och misshandel vägleds EU av relevanta internationella och regionala normer och standarder för mänskliga rättigheter, rättsskipning, och väpnad konflikt inklusive bland annat de normer och standarder som återfinns i följande instrument:

- Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna.
- FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter samt de två fakultativa protokollen till denna.
- FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT).
- FN:s konvention om barnets rättigheter (CRC).
- FN:s internationella konvention om avskaffandet av all slags rasdiskriminering.
- FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
- Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och protokoll nr 6 till denna samt relevant rättspraxis för Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.
- Europeisk konvention till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- Stadgan för den internationella brottmålsdomstolen.
- Stadga för Internationella tribunalen för f.d. Jugoslavien.
- Stadga för Internationella tribunalen för Rwanda.
- Genèvekonventionerna om skydd av krigsoffer och protokollen till dessa samt sedvanerättsliga regler om humanitär rätt som skall tillämpas vid väpnade konflikter.

En kompletterande förteckning över relevanta normer och standarder som EU kan åberopa i sina kontakter med tredje land återfinns i bilagan till dessa riktlinjer.

OPERATIVA RIKTLINJER

Avsikten med den operativa delen av dessa riktlinjer är att finna metoder för att effektivt arbeta för att förebygga tortyr och misshandel inom GUSP. Ett exempel på åtgärder som redan vidtagits inom GUSP i detta avseende är antagandet av EU:s uppförandekod för vapenexport. Ett annat exempel är det pågående arbetet att införa kontroller av export av paramilitär utrustning inom hela EU.

Förbudet mot grym, omänsklig eller förnedrande bestraffning innebär en klar begränsning av dödsstraffets användning. De föreliggande riktlinjerna utgör således också ett komplement till riktlinjer för EU:s politik gentemot tredje land i fråga om dödsstraffet.

EU stöder aktivt de relevanta aktörerna arbete (Kommittén mot tortyr, utskottet för mänskliga rättigheter, Europarådets kommitté till förhindrande av tortyr, OSSE:s/ODIHR:s rådgivande panel till förhindrande av tortyr samt FN:s särskilda rapportörer och andra relevanta aktörer). EU kommer att med god framförhållning bidra till att säkerställa att befintliga internationella garantier mot tortyr och misshandel stärks och genomförs på ett effektivt sätt.

Övervakning och rapportering

I sina periodiska rapporter skall EU:s beskickningschefer inkludera en analys av förekomsten av tortyr och misshandel och vilka åtgärder som vidtagits för att bekämpa detta. Beskickningscheferna kommer också att periodiskt utvärdera verkan och konsekvenser av EU:s åtgärder. Beskickningscheferna kommer att få möjlighet att sända företrädare från beskickningarna som observatörer till rättegångar där det finns anledning att befara att den svarande har utsatts för tortyr eller misshandel.

Utvärdering

Rådets arbetsgrupp för mänskliga rättigheter (COHOM) och de relevanta geografiska arbetsgrupperna kommer på grundval av beskikningschefernas rapporter och andra relevanta uppgifter, såsom rapporter och rekommendationer från FN:s särskilda rapportörer och människorättsorganisationer samt icke-statliga organisationer, att identifiera situationer där EU-åtgärder krävs, och enas om ytterligare åtgärder eller lämna rekommendationer till högre nivåer.

EU:s åtgärder gentemot tredje land

EU:s mål är att påverka tredje land att vidta effektiva åtgärder mot tortyr och misshandel och att säkerställa att förbudet mot tortyr och misshandel upprätthålls. I sina kontakter med tredje land kommer EU vid behov att uttrycka det oavvisliga kravet på att alla länder skall ansluta sig till och iaktta relevanta internationella normer och standarder och kommer följaktligen att betona att tortyr och misshandel är förbjudet enligt internationell lag. EU kommer att offentliggöra dessa mål som en integrerad del av sin politik i fråga om mänskliga rättigheter och kommer att betona den vikt det fäster vid förhindrandet av tortyr och misshandel i syfte att nå ett universellt avskaffande.

A) För att nå dessa mål kommer EU att bland annat vidta följande åtgärder:

Politisk dialog

Inslaget av mänskliga rättigheter i den politiska dialogen mellan EU och tredje land och regionala organisationer skall i tillämpliga fall inkludera frågan om tortyr och misshandel.

Demarscher

EU kommer att göra demarscher och offentliggöra uttalanden där det berörda tredje landet uppmanas att vidta effektiva åtgärder mot tortyr och misshandel. EU kommer vid behov att begära information om påståenden om tortyr eller misshandel. EU kommer även att uppmärksamma en positiv utveckling som ägt rum.

I väl dokumenterade enskilda fall av tortyr och misshandel kommer EU (genom konfidentiella eller offentliga demarscher) att uppmana myndigheterna i det berörda landet att garantera fysisk säkerhet, förhindra missbruk, tillhandahålla information och tillämpa relevanta garantier. Åtgärder när det gäller enskilda fall kommer att beslutas från fall till fall och kan utgöra en del av en allmän demarsch.

Bilateralt och multilateralt samarbete

Att bekämpa och förhindra tortyr och misshandel kommer att betraktas som en prioriterad uppgift i det bilaterala och multilaterala samarbetet för främjandet av de mänskliga rättigheterna, bl.a. i samarbete med det civila samhället, inklusive på det rättsliga området och på utbildningsområdet. Särskild uppmärksamhet skall ges sådant samarbete inom ramen för Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter.

B) I sina insatser mot tortyr kommer EU att uppmana tredje land att bl.a. vidta följande åtgärder:

Förbjuda och fördöma tortyr och misshandel

- I lag, inklusive straffrätten, förbjuda tortyr och misshandel.
- På högsta nivå fördöma alla former av tortyr och misshandel.
- Vidta effektiva rättsliga, administrativa, juridiska och andra åtgärder för att förhindra förekomsten av tortyr och misshandel på ett territorium som lyder under dess jurisdiktion.
- Förhindra användning av, framställning av och handel med utrustning som är avsedd att användas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning och förhindra missbruk av varje annan utrustning i dessa syften.

Ansluta sig till internationella normer och förfaranden

- Ansluta sig till FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT), den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) och relevanta regionala instrument, däribland den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT*)(se fotnot).
- Dra tillbaka reservationer som är oförenliga med syftet och målet för CAT och ICCPR.

- Överväga att dra tillbaka andra reservationer till CAT och ICCPR.
- Överväga att tillåta enskilda och mellanstatliga klagomål enligt CAT och ICCPR.
- Ansluta sig till stadgan för den internationella brottmålsdomstolen
- Iaktta internationella människorättsorgans krav på tillfälliga skyddsåtgärder, domstolsutslag, beslut och rekommendationer.
- Samarbeta med relevanta FN-mekanismer, särskilt FN:s särskilda rapportör om tortyr, FN:s särskilda rapportör om våld mot kvinnor och, i tillämpliga fall, FN:s särskilda rapportör för landet i fråga.
- Säkerställa att ingen tvingas återvända till ett land där han eller hon riskerar att utsättas för tortyr eller misshandel.
- Säkerställa att i de länder som fortfarande tillämpar dödsstraff måste, utöver begränsningarna i artikel 6 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, avrättningar samt förhållandena i dödsceller vara sådana att de förorsakar minsta möjliga fysiska och psykiska lidande.
- Stödja arbetet inför antagandet av ett utkast till fakultativt protokoll till CAT i vilket det föreskrivs om en oberoende och effektiv internationell besöksmekanism för förhindrande av tortyr och misshandel, och ansluta sig till detta protokoll när det har antagits.
- Samarbeta med relevanta mekanismer vid Europarådet, i synnerhet besluten av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och rekommendationerna av Kommittén till förhindrande av tortyr, samt tillstyrka offentliggörandet av kommitténs rapporter över besök i deras länder.

Anta och genomföra garantier och förfaranden som avser platser där personer hålls frihetsberövade

- Anta och genomföra rättsliga garantier och förfarandegarantier mot tortyr och misshandel för att säkerställa att frihetsberövade personer utan dröjsmål ställs inför rätta och att de utan dröjsmål, och därefter regelbundet, får tillgång till advokater och medicinsk vård och säkerställa att frihetsberövade personer utan dröjsmål kan informera sina anhöriga och annan relevant tredje man.
- Förbjuda hemliga platser där personer hålls frihetsberövade och säkerställa att frihetsberövade personer placeras på officiellt godkända platser, vars lokaliseringar är kända.
- Säkerställa att förfarandena för frihetsberövande och förhör är förenliga med relevanta internationella och regionala normer.

- Förbättra förhållandena på platser där frihetsberövade personer är placerade, så att de uppfyller internationella och regionala normer.

Fastställa inhemska rättsliga garantier

- Säkerställa att uttalanden som erhållits genom tortyr och misshandel inte skall åberopas som bevis i ett rättsligt förfarande, utom mot en person som anklagas för tortyr såsom bevis för att uttalandet gjorts.
- Avskaffa alla former av juridiskt kroppsstraff.
- Säkerställa att inga som helst särskilda omständigheter, vare sig krigstillstånd eller krigshot, inre politisk instabilitet eller annan allmän nödsituation får anföras för att rättfärdiga tortyr eller misshandel.
- Säkerställa att en order från en överordnad offentlig tjänsteman eller offentlig myndighet inte får åberopas för att rättfärdiga tortyr eller misshandel.
- Säkerställa att brottsbekämpande tjänstemän eller militär, medicinsk eller annan relevant personal inte bestraffas för att de inte lyder order om att begå handlingar som innebär tortyr eller misshandel.

Bekämpa straffrihet

- Ställa dem som är ansvariga för tortyr och misshandel inför rätta i rättegångar som uppfyller internationella regler för en rättvis rättegång, och där dödsstraff är uteslutet, eller utlämna dem för att ställas inför rätta i en annan stat där dessa garantier är uppfyllda.
- Bedriva omedelbara, opartiska och effektiva undersökningar av alla påståenden om tortyr i enlighet med Istanbulreglerna i bilagan till resolution 2000/43 från FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.
- I största möjliga utsträckning se till att amnesti inte ges när det gäller tortyrhandlingar och se till att amnesti inte berövar enskilda personer rätten till effektiva rättsmedel, däribland gottgörelse och rehabilitering.

Grupper som behöver särskilt skydd

- Fastställa och genomföra normer och åtgärder med avseende på kvinnor, barn, flyktingar, asylsökande, fördrivna personer, migranter och andra grupper som behöver särskilt skydd mot tortyr och misshandel.

Möjliggöra inhemska förfaranden för klagomål och rapportering om tortyr och misshandel

- Fastställa och driva effektiva inhemska förfaranden för att reagera på och utreda klagomål och rapporter om tortyr och misshandel i enlighet med Istanbulreglerna.
- Säkerställa att påstådda offer för tortyr och misshandel, vittnen, de som bedriver utredningen och deras familjer skyddas från våld, hot om våld eller alla andra former av hotelser eller repressalier som kan uppkomma som en följd av rapporten eller utredningen.

Gottgöra och rehabilitera offren

- Gottgöra offren för tortyr och misshandel och deras familjemedlemmar, bland annat genom rättvis och adekvat ekonomisk ersättning, lämplig medicinsk vård samt social och medicinsk rehabilitering.

Möjliggöra inhemska besöksmekanismer

- Möjliggöra besök av företrädare för det civila samhället som har lämpliga kvalifikationer att besöka platser där frihetsberövade personer är placerade.

Upprätta nationella institutioner

- Överväga att upprätta och driva och vid behov förstärka oberoende nationella institutioner (t.ex. ombudspersoner för de mänskliga rättigheterna eller kommissioner för de mänskliga rättigheterna) som effektivt kan inrikta sig på att förhindra tortyr och misshandel.

Tillhandahålla effektiv utbildning

- Utbilda tjänstemän inom brottsbekämpande myndigheter samt militär och medicinsk personal (civil och militär) för att uppfylla relevanta internationella normer.
- Se till att domare, åklagare och advokater får utbildning om relevanta internationella normer.
- Säkerställa att överföring av utrustning och utbildning för militär, säkerhetsmässig eller polisiär användning inte underlättar tortyr och misshandel.

- Se till att utbildningsprogram för tjänstemän inom brottsbekämpande myndigheter inbegriper utbildning om förebyggande av våld mot kvinnor, om barns rättigheter och om diskriminering på grund av ras och sexuell läggning.

Stödja den medicinska personalens arbete

- Göra det möjligt för medicinsk personal att arbeta oberoende och i förtrolighet när de förbereder utlåtanden om påstådda fall av tortyr och misshandel.
- Skydda läkare, rättsmedicinska experter och annan medicinsk personal som rapporterar fall av tortyr och misshandel.

Genomföra obduktioner

- Se till att rättsmedicinska obduktioner genomförs av specialister utbildade i rättsmedicin i enlighet med internationellt erkända normer.
- föreskriva om lämplig rättsmedicinsk undersökning i samtliga fall då en häktad person utsatts för allvarlig skada.

Andra initiativ

EU kommer att

- fortsätta att ta upp frågan om tortyr och misshandel i multilaterala forum, till exempel FN, Europarådet och OSSE; EU kommer att fortsätta att aktivt stödja relevanta resolutioner i FN:s organ, däribland generalförsamlingen och kommissionen för de mänskliga rättigheterna,
- stödja relevanta internationella och regionala mekanismer (t.ex. Kommittén mot tortyr, Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr, de relevanta särskilda sändebuden) och framhålla behovet av att samarbeta med dessa mekanismer,

- stödja FN:s frivilliga fond för tortyroffer och uppmuntra andra länder att göra detta,
- erbjuda gemensamt eller bilateralt samarbete om förhindrande av tortyr och misshandel,
- stödja allmän utbildning och kampanjer för medvetandegörande mot tortyr och misshandel,
- stödja relevanta nationella och internationella icke-statliga organisationers arbete med att bekämpa tortyr och misshandel och upprätthålla en dialog med dem,
- fortsätta att finansiera projekt för att förbättra personalutbildning och förhållandena på platser där personer hålls frihetsberövade och kommer att vidhålla sitt betydande stöd till rehabiliteringscentrum för tortyroffer över hela världen.

FOTNOT

- * När det första fakultativa protokollet till CPT träder i kraft kommer CPT på inbjudan av Europarådets ministerkommitté att vara öppet för anslutning för stater som inte är medlemsstater i Europarådet. Protokollet kräver endast ytterligare en ratificering (Ukraina) före ikraftträdandet. Ukraina förväntas ratificera det inom kort.

BILAGA

Utöver den förteckning över instrument som ingår i inledningen till riktlinjerna, kan EU när det är relevant åberopa följande normer, standarder och principer i sina kontakter med tredje land angående tortyr och misshandel:

- FN:s deklaration om skydd av personer mot att utsättas för tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor.
- FN:s konvention angående flyktingars rättsliga ställning.
- FN:s deklaration om skydd av personer mot påtvingade försvinnanden.
- FN:s principer för effektivt förebyggande och undersökning av utomrättsliga, godtyckliga och summariska avrättningar.
- FN:s enhetliga minimiregler för behandling av fångar.
- FN:s grundläggande principer för behandling av fångar.
- Förenta nationernas samtliga principer om skydd av alla personer som på något sätt är frihetsberövade eller fängslade.
- FN:s regler för skydd av frihetsberövade minderåriga.
- FN:s deklaration om grundläggande juridiska rättigheter för brottsoffer och offer för maktmissbruk.
- FN:s grundläggande principer om domarkårens oberoende.
- FN:s grundläggande principer om advokaters ställning.
- FN:s grundläggande principer om åklagares uppgift.
- FN:s minimiregler för icke frihetsberövande åtgärder.
- FN:s uppförandekod för tjänstemän inom brottsbekämpande myndigheter.
- FN:s grundläggande principer om användning av våld och vapen av tjänstemän inom brottsbekämpande myndigheter.
- FN:s principer om medicinsk etik som är relevant för sjukvårdspersonals, särskilt läkares, uppgift för skydd av fångar och frihetsberövade mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- FN:s principer för effektivt förebyggande och undersökning av utomrättsliga, godtyckliga och summariska avrättningar.

- Principerna för effektiv undersökning och dokumentation av tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Istanbulprotokollet) som är fogad till resolution 200/43 från FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.
- Garantier för skydd av dödsdömdas rättigheter (ECOSOC:s resolution 1984/50).
- Wiendeklarationen och handlingsprogrammet.
- Allmänna kommentarer från FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna, särskilt nr 20 om artikel 7 och nr 21 om artikel 10 i internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.
- Allmän rekommendation nr 19 från Kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor.
- Afrikanska stadgan om mänskliga rättigheter och folkens rättigheter.
- Afrikanska stadgan om barns rättigheter och välfärd.
- Amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna.
- Inter-amerikanska konventionen om förebyggande och bestraffning av tortyr.
- Europarådets ministerkommittés rekommendation
nr R (87) 3 om europeiska fängelseregler,
nr R (98) 7 angående etiska och organisatoriska aspekter på hälso- och sjukvård i fängelser,
nr R (99) 3 om harmonisering av rättsmedicinska regler för obduktioner,
nr R (99) 22 angående överbeläggning i fängelser och det ökande antalet intagna.

